

Türk Yazılı Basınında Covid-19 Haberlerinin Çerçevesi

Framing of Covid-19 News in the Turkish Print Press

Seyfi KILIÇ¹

Öz

Toplumun büyük bir çoğunluğunu ilgilendiren sorunların haber medyasında nasıl sunulduğu, gazetecilik alanında en fazla araştırılan konulardan birini oluşturmaktadır. Haberlerin basında nasıl sunulduğunu ortaya çıkarmaya yönelik uygulanan yöntemlerden biri ise çerçeveleme analizidir. Çerçeveleme analizi, haberlerin belirli çerçevelere göre oluşturulduğu iddiası nedeniyle, özellikle haber kuruluşları arasındaki ideolojik farklılıkların haberlerin çerçevesi üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılmasında yaygın biçimde kullanılmaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye ve dünya kamuoyunu yoğun biçimde etkileyen Covid-19 pandemi süreciyle ilgili haberlerin Türk yazılı basınında nasıl çerçevesiyle ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada bu amaç doğrultusunda tiraj rakamları temel alınarak, farklı sahiplik yapısı ve ideolojik duruşa sahip 5 ulusal gazetede (*Sözcü*, *Sabah*, *Hürriyet*, *Türkiye* ve *Cumhuriyet*) 9 Mart 5 Nisan 2020 tarihleri arasında sunulan haberler incelenmiştir. Yapılan inceleme sonunda haberlerde dil bakımından genellikle savaş terminolojisine ilişkin ifadelerin tercih edildiği; haberlerde kullanılan çerçeveler içinde *güvence*, *sorumluluk yükleme*, *eylem* ve *sonuç* çerçevelerinin öne çıktığı saptanmıştır. Kullanılan çerçevelerin gazetelere göre dağılımında ise gazetelerin sahip oldukları ideolojik duruşların etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çerçeveleme, Çerçeveleme Analizi, Covid-19, Yazılı Basın, Haber Çerçeveleri.

Abstract

In the field of journalism, the presentation of issues which concern a majority of society is one of the most studied topics. One of the methodologies for discovering how the events are presented in the news media is framing analysis. Based on the claim that the news is created through certain frames, framing analysis is commonly used in revealing the effects of ideological differences between news organizations. Thus, this study aims to discover how news about the Covid-19 pandemic process, which intensely affected the public of Turkey and the world, has been framed in the Turkish print press. Therefore, based on their daily circulation figures, the news articles from March 9 until 5 April 2020, from 5 national newspapers (*Sözcü*, *Sabah*, *Hürriyet*, *Türkiye* and *Cumhuriyet*) with different ownership structures and ideological stances have been analyzed. It has been found out in this research that news articles showed a general preference for expressions related to the terminology of war in terms of language, and that the frames of *reassurance*, *attribution of responsibility*, *action* and *consequence* were prominent among the frames used in the news. It is also concluded that the ideological stance of the newspaper influenced the distribution of the frames.

Keywords: Framing, Framing Analysis, Covid-19, Newspaper, News Frames.

Araştırma Makalesi (Research Article)

Gönderim Tarihi (Received):01.03.2021

Kabul Tarihi (Accepted):20.04.2021

Atıf (cite as): Kılıç, S. (2021). "Türk Yazılı Basınında Covid-19 Haberlerinin Çerçevesi".

Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Haziran (35), s. 317-337,

DOI: 10.31123/akil.888822

Giriş

Toplum gündemini meşgul eden ve kamuoyunda yoğun biçimde tartışılan önemli konu, olay ya da gelişmelerin haber medyasında nasıl ele alındığı, gazetecilik alanında en fazla üzerinde durulan konulardan birini oluşturmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, haberlerin okurlara/izleyicilere sunumunda yazılı ve görsel haber medyasının nasıl bir duruş sergilediğine, sahip oldukları ideolojik çizginin haberlerin sunumunda etkili olup olmadığına yönelik çok sayıda araştırma yapılmaktadır. Yapılan araştırmalarda medyanın ideolojik çizgisinin haberler üzerinde etkili olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla genellikle söylem analizi yöntemi uygulanmakla birlikte son yıllarda bir yöntem olarak çerçeveleme analizi uygulanmaya başlamıştır.

Özellikle toplum gündemini uzunca bir süre meşgul eden sorunların haber medyasındaki yansımalarının analiz edildiği çalışmalarda çerçeveleme analizi, araştırmacıya örneklem olarak daha fazla haberi dahil edebilme, bu sayede daha geniş bir örnekleme inceleyebilme olanağı sunmaktadır. Buradan hareketle bu araştırmada, 11 Mart 2020 tarihinde ilan edilen ve yaklaşık 1 yıl geçmesine rağmen gündemdeki önemini koruyan Covid-19 pandemi sürecinin Türk yazılı basınında nasıl sunulduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çalışmada bu amaç doğrultusunda 9-15 Mart 2020 haftasında en fazla tiraja sahip ilk 5 gazetede (*Sözcü, Sabah, Hürriyet, Türkiye, Cumhuriyet*) 4 haftalık süre içinde Covid-19 ile ilgili sunulan haberlerin nasıl çerçvelendiği analiz edilmiştir. Çalışmada ilk olarak Covid-19 pandemisinin ortaya çıkışı ve etkileri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından kuramsal çerçeve kısmında çerçeveleme kuramının gelişimine ve habercilik alanında çerçeveleme analizine ilişkin bilgilere değinilerek, bu çalışma kapsamında Covid-19 ile ilgili içeriklerin çerçevenmesine yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Çalışmanın yöntem kısmında ise bu çalışma kapsamında belirlenen çerçeveler açıklanarak, sonuç bölümünde elde edilen bulgular ve gazetelerin ideolojik duruşlarının çerçeveleme üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

Covid-19 veya diğer adıyla koronavirüs salgını 1 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkmış, 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (pandemi) ilan edilmiştir. Bu tarihten itibaren tüm dünyada yaşamı tümüyle etkileyen pandemi sürecinde gerek Türkiye gerekse dünyada salgının yayılmasını önlemek amacıyla karantina, sınır kapatma, seyahat ve sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmıştır. Çok sayıda insanın hayatını kaybettiği bu süreçte 28 Şubat 2021 tarihli güncel rakamlara göre tüm dünyada tespit edilen toplam vaka sayısı 13 milyon 214 bin 615'e, virüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı ise 2 milyon 514 bin 375'e ulaşmıştır. Türkiye'de ise toplam vaka sayısı 2 milyon 693 bin 164 iken, virüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 28 bin 503 olarak tespit edilmiştir.² Her ne kadar pandeminin ilan edildiği 11 Mart 2020 tarihinden itibaren yaklaşık bir yıl geçmiş olsa da Covid-19 virüs salgını, tüm dünyada toplumsal yaşamı etkilemeye ve basın gündemindeki önemini korumaya devam etmektedir.

1. Çerçeveleme Kuramının Kapsamı ve Tarihsel Gelişimi

İlk kez psikoloji alanında kullanılmaya başlanan 'çerçeve' kavramı, Gregory Bateson tarafından "spesifik bir görüşe uyan belirli mesajları dahil edip, diğerlerini dışarıda bırakarak, gerçeklik algısına yön vermek" şeklinde tanımlanmıştır (Bateson, 1972). Çerçevelerin en temel işlevinin

² <https://www.haberturk.com/corona-virusu> Erişim: 28.02.2021

belirli mesajları ya da anlamlı eylemleri seçerek, diğerlerini dışarda bırakmak olduğunu belirten Bateson, psikolojideki çerçeveleri yalnızca çerçevenin içindekine odaklanması konusunda izleyiciyi yönlendiren resim çerçevelerine benzetmektedir. Bateson'a göre çerçeve, herhangi bir mesajı açık veya örtük bir biçimde tanımlamakta, çerçeve içinde tanımlanan mesajların anlaşılmasında alıcıya talimatlar vermekte ya da yardım etmektedir (1972, s. 187-188). Dolayısıyla psikolojik bakımdan çerçevelerin en önemli etkisi, algılama ve algının yönlendirilmesi üzerindedir.

Çerçevelemeyi sosyolojik bakımdan ele alan ise sosyolog Ervin Goffman'dır. Goffman (1974) 'Frame Analysis' (Çerçeve Analizi) adlı kitabında çerçevelemenin anlamlandırma süreci üzerinde yüz yüze iletişim ve toplumsal etkileşimin etkisine değinmiştir. Bir yöntem olarak çerçeveleme analizinin geliştirilmesinde büyük katkısı olan Goffman, Wittengenstein'in dilbilim felsefesinden esinlenmiştir. Kavramı sistematik bir şekilde özetleyerek, çerçevelemeyi bireylerin olayları ve yaşam deneyimlerini tespit edebilmesini, algılamasını, tanımlamasını ve özellikle de etiketlemesini sağlayan "yorum şemaları" olarak açıklamıştır (Tokgöz, 2015, s. 365-368). Bu yönüyle Goffman'ın çerçevelemeye en önemli katkısı, toplumsal etkileşimin çerçevelerin inşa edilmesindeki rolüne dikkat çekmiş olmasıdır.

Sosyolojik açıdan çerçeveler, gerçekliğin algılanma ve temsil edilme biçimini yönlendiren temel bilişsel yapılardır. Bir bütün olarak ele alındığında çerçeveler, bilinçli olarak üretilmezler. Daha ziyade iletişim süreçlerinin olağan seyri içinde bilinçsiz olarak devralınırlar. Bununla birlikte, var olan gerçekliğin hangi kısmına dikkat çekileceğini belirlerler. Örneğin, belli bir yerde sıralanmış bir grup insan, oradan geçenlerin zihninde "otobüs kuyruğu" çerçevesini uyandırabilir. Bu çerçeve ise algıyı yapılandırarak, dikkati insanların sıra olarak dizilişine ve otobüs durağı levhası gibi diğer gizli çerçeve unsurlarına yöneltir. Diğer taraftan orada bekleyenlerin giyimine, vücut biçimine veya aralarındaki konuşmalara yöneltilebilecek dikkati ise ortadan kaldırmaktadır (Özarlan, 2007, s.27). Bu nedenle sosyolojik bağlamda çerçevelemenin etkisinin, toplumsal bir etkileşimden kaynaklanan durumsal bir niteliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Psikolojik ve sosyolojik boyutları nedeniyle çerçeveleme, özellikle algı ve ikna süreçlerini içerdiği için iletişim araştırmalarında da önemli bir konumda yer almaktadır. Bu kapsamda Scheufele ve Tewksbury, bir iletişim aracı olarak çerçevelemenin ortaya çıkmasıyla birlikte siyasal kampanyaların gündem belirleme, öne çıkarma gibi algı üzerindeki etkilerine yönelik araştırmaların yeniden canlandığına dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte çerçevelemeyi, temel varsayımları açısından öne çıkarma ve gündem belirleme yaklaşımlarından ayırmışlardır (2007, s.11). Öne çıkarma ve gündem belirleme yaklaşımlarından ayrılan çerçevelemenin iletişim alanıyla ilişkisini ortaya koyabilmek için özellikle etki paradigmalarına değinmek yerinde olacaktır.

2. İletişim Araştırmalarında Çerçeveleme Kuramı

İletişim araştırmalarında çerçeveleme kuramı, güçlü etkilere geri dönüş paradigması içinde yer almaktadır. Güçlü etkilere geri dönüş paradigması, 20. yüzyılın ilk yarısında geliştirilen güçlü etki paradigmasından farklı olarak 1960'lı ve 1970'li yıllarda medyanın uzun erimli, dolaylı ve salt davranışsal olmayan etkilerine odaklanmaktadır (Özçetin, 2018, s.116-117). Bu doğrultuda geliştirilen kuramlar içinde yer alan çerçeveleme kuramı, savunduğu argümanlar bakımından gündem belirleme kuramının varsayımlarıyla kesışmektedir.

Özellikle gündem belirleme kuramı içindeki iki farklı yaklaşım olan "ikinci derecede gündem belirleme"

(*second level agenda setting*) ve “öne çıkarma” (*priming*) yaklaşımları, haberlerin hem konunun önemine hem de konunun nasıl anlaşılacağına dair algıyı etkilediğini iddia etmektedir. Bu yönüyle çerçeveleme kuramıyla benzerlik gösterse de aralarında önemli farklılıklar söz konusudur. Gündem belirlemedeki öne çıkarma, izleyicilerin bir sorunla ilgili habere maruz kalarak, sorunun erişilebilirliğini artırma sürecini ifade etmektedir. Çerçeveleme ise öne çıkarılmadan ziyade kavramlar arasında bağ kurulmasını ve dolayısıyla sürecin uygulama aşamasını kapsamaktadır (Tewksbury ve Schuefele, 2009, s.21-22).

Çerçeveleme kuramı medyanın, özellikle de haberlerin, insanlara belirli konular hakkında ne şekilde düşünceleri gerektiğini söylediğini iddia etmektedir. Çerçeveleme kuramına göre çerçevelerin en temel işlevi, belirli olayları belirli şekilde tanımlamak ve olaylar arasında ilişkiler kurarak, olayları birbirine bağlamaktır (Özçetin, 2018, s.117). Bireyler, yeni enformasyonu anlamak ve öncekilerle ilişkilendirmek için yeni edindikleri enformasyona ‘çerçeveler’ veya ‘şemalar’ uygularlar. Uygulanan çerçeveler, edinilen yeni enformasyon birimlerinin biliş, değerlendirme ve yerleşimine ilişkin rehberlik sağlarlar. Çoğu kez kolektif olarak kurulmuşlardır ve toplumda, toplulukta veya sosyal bir grupta geniş biçimde paylaşırlar (McQuail ve Windahl, 2005, s.115).

Çerçeveleme kavramını daha ayrıntılı bir biçimde ele alan Entman ise bu kavramı, “algılanan gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve onları iletişimsel bir metinde daha görünür hale getirerek, ele alınan bir konuya yönelik belirli bir problemi tanımlamak, neden ve sonuçlarını yorumlamak, ahlaki değerlendirme yapmak ve/veya çözüm önerisi sunmaya katkıda bulunmak” şeklinde tanımlamıştır (1993, s.52).

Medyada sunulan çerçevelerin haberlerin algılanması üzerindeki rolünü araştıran Entman’ın açıkladığı çerçeveleme süreci; *sorunun tanımlanması, sebeplerin teşhis edilmesi, ahlaki yargıda bulunulması* ve çözüm önerisi sunulması’ndan oluşmaktadır. Medya metninin anlamı açısından bakıldığında çerçeveler; haber üretim ve yazım süreçlerinde metnin gücünü artırabilmekte, seçme ve öne çıkarma aracılığıyla okuyucunun algısını şekillendirebilmektedir (Entman, 1993, s. 52, 55). Dolayısıyla bir kuram olarak çerçeveleme; temelde haberin çerçevelerle inşa edildiği, haber içeriğinin kurgulandığı ve okurların algılarının oluşturulan çerçevelerle şekillendirildiği bir yapıyı tarif etmektedir.

3. Birey (İzleyici/Okur) ve Medya (Haber) Çerçeveleri

Farklı alanlarda kullanış biçimleri de dikkate alınarak, etki ve içerik olmak üzere çerçeveleme teorisinin temelde iki boyutu öne çıkmaktadır. Bu iki boyut iletişim bağlamında ele alındığında etkiyi temel alan *birey (okur/izleyici) çerçeveleri* ile içeriği dikkate alan *medya (haber) çerçeveleri* şeklinde kavramsallaştırılmaktadır (Kılıç, 2011, s.4). Birey çerçeveleri Entman tarafından “bireylerin bilgiyi işleyiş biçimlerini yönlendiren zihinde depolanmış fikir grupları” olarak tanımlamıştır (1993, s.53). Bu çerçeveler, hem okur/izleyicinin hafızasının bilişsel bir temsili, hem de kamusal söylem içindeki yapıların temsildir. Birey çerçeveleri, haberlerin manipülasyonu, haber türleri ve haberde yer alan temel sorunları ortaya koymak gibi farklı işlevleri yerine getirmektedir (McLeod vd., 2002, s.231). Bu yönüyle birey çerçeveleri, haberlerin nasıl sunulacağını belirleyen ve habercilik pratiklerinde en fazla üzerinde durulan çerçevelerdir.

Bununla birlikte medya çerçeveleri, medyanın kendi kaynaklarıyla (yazılı ya da sözlü kelimeler, her

tür sesli ya da görsel unsurlar) inşa edilirken; birey çerçeveleri, gerçekliğin yorumlandığı ve yeni bilgilerin entegre edildiği şemalardır. Bu nedenle birey çerçevelerinin medya çerçeveleri gibi fiziksel bir tezahürü yoktur. Ancak bireylerin tutum ve davranışları üzerinde etkisi olabilmektedir. Bunlar kültür gibi sosyolojik faktörlerden etkilenen psikolojik süreçlerdir (Ardevol, 2015, s.431). Birey çerçevelerinin etkisi; çerçevenin gücü, tekrarlanma miktarı, rekâbet ortamı ve bireysel motivasyonları da dahil olduğu bir dizi faktöre bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Chong ve Druckman, 2007, s.112).

Medya çerçeveleri herhangi bir tartışmanın nedenini bildiren, konunun özünü anlatan, bir olaya anlam veren merkezi konumdaki fikir veya anlatım akışıdır. Bu çerçeveler, habercilik alanında herhangi bir olay sunulurken, izleyici/okuyucunun söz konusu olayı belli bir biçimde algılamasını ve olayla ilgili belli bir biçimde düşünmesini sağlayan sunum biçimleridir. Bunlar, haberin anlatımında öne çıkarılan metaforlar, tarihsel örnekler, sloganlar, tasvirler ve görsel imge ya da sembollerdir (Gamson ve Modigliani, 1989'dan aktaran Berinsky ve Kinder, 2006, s.641).

Medya çerçeveleri, sorunların karmaşıklığını azaltmak ve medyadaki kısıtlılıkları izleyicilerin ihtiyaçlarına uyarlamak için gerekli olan makro yapılar olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçeveler bir kez izleyicilerin zihinlerinde yerleştiğinde, aldıkları bilgileri kendi izlenimleri ve dünya görüşleri doğrultusunda kullanmalarına izin veren mikro yapılar haline gelir (Ardevol, 2015, s.431). Medya çerçeveleri ayrıca habercilerin, bilgiyi çabucak tanımlayıp sınıflandırmalarına ve izleyiciye verimli bir biçimde aktarmalarına izin veren çalışma rutinleri olarak da işlev görmektedir (Gamson, 1989, s.158). Dolayısıyla medya çerçeveleri hem toplumsal unsurları (metafor, slogan, sembol vb.) hem de gazetecilik pratiklerine özgü mesleki unsurları (çalışma rutini, haber değeri gibi) kapsamaktadır.

4. Haber Çerçeveleme

Çerçeveleme habercilik açısından haber söylemi oluşturma ve işleme stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Pan ve Kosicki, 1993, s.57). Çerçevelemenin bir aracı olarak haber, sembolik evrenleri açıklama, meşrulaştırma, teyit etme ve yaşam dünyasını yeniden yapılandırma işlevlerini yerine getirerek, gerçekliği sosyal olarak inşa eder. Bu yönüyle haber, ortak dil aracılığıyla, kesin olarak addedilen ve genellikle sorgulanmayan bir dünya yaratır. Bu dünya, gerçek olarak kurgulanan resmin dışını göstermeyerek, ideolojik olarak da güç/iktidar ilişkilerini dikey kesen bir yapı sergiler (İnce, 2014, s.66).

Habere yönelik araştırmalarının çoğunda, haberlerin belli anlam çerçeveleri içinde sunulduğu ortaya konmuştur. Bu anlam çerçeveleri, haber toplama ve haberleri okurların anlamasına yardımcı olacak şekilde sunma gereksiniminden kaynaklanır. Bu kapsamda gazete ve haber bültenleri, konu ve formatlarına göre birbirinden ayrılmış bölümlerden oluşur. Haberlerin farklı konu ve başlık kategorileri içinde 'çerçeveleme', aynı zamanda haber sağlayan kaynakların toplumdaki bağlam ve amaçlarını yansıtır. Deneyimli haber okuru ya da izleyicisi ise haberleri takip ederken geçerli olan kategori sistemini öğrenir (McQuail ve Windahl, 2005, s.115).

Haber çerçevelerinin oluşturulma sürecinde belirleyici olan sadece medya profesyonelleri değildir. Bu süreçte organizasyon içinden ve çevresinden birçok unsur, çerçevenin içeriğinin belirlenmesinde aktif rol oynar. Haber kaynakları, haberi yönlendirmek isteyen spin-doktorlar, çıkar grupları, reklamcılar vs. "kendini" çerçevelerini haber organizasyonuna kabul ettirmeye çalışırlar. Dolayısıyla çerçevelerin inşa edilme süreci, farklı bileşenlerin karşılıklı etkileşimine bağlıdır. Medya çalışanları

kamusal alanda, haber kaynakları ve diğer aktörlerle etkileşime girerken, okur ya da izleyiciler ise hem medya içeriği ile hem de birbiriyle etkileşimdedir (İnce, 2014, s.55-56, 66).

Haberlerde çerçeveleme, haberlerin veriliş biçimi, haberlerin kendilerine ayrılan yerin boyutu; haberlerin yayınlandığı yer (baş sayfada mı, içe mi gömülmüş? ilk haber mi, son mu?), sunuş tonu (sempatik ya da kırıcı), başlıklar, fotoğraflar ve eşlik eden görsel ve işitsel öğelerle (televizyon söz konusuysa) sağlanır (Foerstel, 2007, s. 54). Bu etkilerle birlikte haberlerin çerçeveselenmesinde sözcükler, imajlar, yan-anahtar cümleler, metaforlar ve şemalar temsil şekillerini biçimlendiren yapılar olarak kullanılmaktadır (Tokgöz, 2015, s. 365-369).

Haber çerçevelerinde yapılan bir etiketleme ile herhangi bir konuya daha en başından olumlu ya da olumsuz bir damga vurulur. Tarafsız görünmek adına konuya dair farklı unsurlar haberde verilir. Ancak konunun ayrıntılarına değinilmeden içerikte asıl önemli olan unsurlar önemsizleştirilir. Dolayısıyla haberde pek çok şey bildirilmesine rağmen, çok az şey açıklanır. Bu bağlamda var olan toplumsal düzenin nasıl örgütlendiği ve bunun kimlerin çıkarına uyduğu ise çerçevelerde çok az değinilen ya da hiç değinilmeyen konular olarak kalmaktadır (Foerstel, 2007, s. 48-54).

5. Çerçeveleme Üzerine Yapılan Araştırmalar

İletişim alanında yapılan çalışmalar, çoğunlukla ulusal ya da uluslararası kamuoyunda yer bulan ve toplumun büyük çoğunluğunu ilgilendiren bir sorunun haber içeriğinde nasıl çerçeveslendiği konusuna yoğunlaşmaktadır. Ulusal veya uluslararası alanda toplumun büyük çoğunluğunu ya da tamamını ilgilendiren sorunlardan biri ise salgın hastalıklar ve bunlara yol açan virüslerdir. Salgınlar ve salgına yol açan virüsler, aynı zamanda kriz dönemleri olduğu ve dramatik sonuçlara yol açtığı için gazetecilerin en fazla dikkatini çeken konulardan birini oluşturmaktadır. Bu yönüyle çerçeveleme analizinin de odağında yer almaktadır. Kriz dönemleri gibi dramatik etkilere sahip sorunları inceleyen çalışmalarda, gazetelerin kullandıkları çerçeveler içinde *strateji/çatışma çerçevesi* ve *etik/ahlak çerçevesi* öne çıkmaktadır (Nisbet vd., 2003).

Gazeteciler, dramatik bir konunun kendisi yanında önemli yönlerine de odaklanabilmektedir. Bir salgın durumunda bu yönler; *tehlikenin ortaya çıkışı* (medyada görünürlük kazandırmak, halkın dikkatini çekmek ve araştırmacıların hastalığı daha iyi anlamalarını ve böylece “yeni bulgular” elde edebilmelerini sağlamak için salgının ortaya çıkışına ilişkin detaylar), *salgının etkisi* (salgının “sonuçları”: vakalar ve kayıplar, ekonomik ve toplumsal etkiler) ve *tehlikelerle nasıl müdahale edileceği* (sıklıkla hükümet tarafından hastalıklara karşı alınacak “önlemler”) ile ilgili bilgileri içerebilmektedir. Buna bağlı olarak salgın hastalıklar ve onun tehlikeleriyle ilgili haberlerde *sonuç çerçevesi*, *eylem çerçevesi* ve *yeni kanıtlar çerçevesi* yer alabilmektedir (Shih vd., 2008, s.146).

Çerçevelemede bir başka önemli konu ise medyada sunulan bir soruna yönelik dikkat düzeyindeki iniş çıkışları vurgulayan “soruna ilgi döngüsü” (issue attention cycle)’dür. Downs, (1972, s.39-40) tarafından önerilen bu döngü beş aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama, sorun öncesi (preproblem) aşamadır. Genellikle bu aşamada yalnızca uzmanlar ya da konuyla ilgili olan çok küçük bir grup sorunun farkındadır. İkinci aşama, bazı önlemler alınarak sorunun çözülebileceğine dair inançla toplum tarafından sorunun keşfedildiği dönemdir. Üçüncü aşama, sorunun çözümü için gereken maliyetin (para, sosyal yardımlar vb.) tahminlerin ötesinde olduğunun ortaya çıktığı dönemdir. Toplumun soruna olan ilgisinin kademeli olarak düştüğü aşama ise dördüncü aşamadır. Bu aşamayı,

sorunun ve ona ilişkin endişelerin başka sorunlarla yer değiştirdiği son aşama takip eder.

Yakın dönemde salgınlara ilişkin en çarpıcı deneyim Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) virüsünde yaşanmış, bu sorunun haberlerde nasıl çerçevelendiğine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan birinde (Wallis ve Nerlich, 2005), İngiliz medyasında SARS ile ilgili haberlerde dil ve metafor kullanımı üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda İngiltere'deki beş büyük ulusal gazetenin SARS ile ilgili haberleri analiz edilerek, İngiliz basınındaki SARS haberlerinin nasıl çerçevelendiği araştırılmıştır. Çalışmanın sonunda kullanılan temel kavramsal metaforun 'katil' metaforu olduğu ve SARS'ın katil metaforuyla çerçevelendiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte herhangi bir militarist dile rastlanılmadığı, katil olarak betimlenen SARS'ın bir ordu veya bir güç değil, birleşik bir varlık olarak ele alındığı saptanmıştır.

Bir başka çalışmada (Shih vd., 2008) deli dana, Batı Nil virüsü ve kuş gribi salgınlarıyla ilgili *the New York Times* gazetesinde yer alan haberlerin nasıl çerçevelendiği incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, hastalıkların türüne göre çerçevelerin değişip değişmediği, soruna ilgi döngüsü (issue attention cycle) olarak adlandırılan sürecin hangi aşamasında hangi çerçevenin öne çıktığı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonunda salgınla ilgili haberlerde en sık kullanılan çerçevelerin hükümetin salgınla mücadeleye yönelik icraatlarını içeren *eylem çerçevesi* ve hastalığın yol açabileceklerine odaklanan *sonuç çerçevesi* olduğu, bu iki çerçeve dışındaki diğer çerçevelerin salgın hastalığın türüne göre değiştiği tespit edilmiştir.

Günümüzde ise tüm dünyayı etkileyen, çok sayıda ölüme neden olan Covid-19 pandemisi, bu yönüyle medyada en fazla yer verilen sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bu duruma paralel olarak yapılan araştırmalardan birinde (Wicke ve Bolognesi, 2020), salgın gibi krizlerde savaş terminolojisinin öne çıktığı varsayılarak, Twitter'da Covid-19 ile paylaşımlar incelenmiştir. Çalışmada bu amaçla Nisan ve Mayıs ayları boyunca #Covid-19 etiketiyle atılan 10 bin 846 tweet seçilerek analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonunda #Covid-19 etiketiyle atılan tweetlerde en fazla öne çıkan çerçevenin *aille çerçevesi* olduğu tespit edilmiştir. Virüsün köken olarak hangi virüslerle ilişkili olduğu betimlemek için de kullanılan *aille çerçevesini* "savaşmak", "mücadele", "tehdit", "saldırı" ve "ölümcül" kelimelerinin içinde yer aldığı *savaş çerçevesinin* takip ettiği saptanmıştır.

Covid-19 pandemisiyle ilgili uluslararası haber kuruluşları olan *BBC*, *CNN*, *Al-Jazeera* ve *People's Daily*'de yer alan haberlerin incelendiği bir başka çalışmada (Mutua ve Ong'ong'a, 2020) pandeminin ilk iki ayı olan Ocak ve Şubat aylarında sunulan haberlerde hastalığın kaynağı olarak Çin'in gösterildiği, insanların Çinlileri sorumlu tuttuğu belirtilmiştir. Buna bağlı olarak sunulan haberlerde en fazla öne çıkan çerçevenin *sorumluluk yükleme çerçevesi* olduğu, bu çerçeveyi *sağlık şiddeti* ve *insan ilgisi* çerçevesinin izlediği, bu üç çerçeveye göre daha az yer verilen çerçevenin ise *ekonomik sonuçlar çerçevesi* olduğu ortaya konmuştur.

Bir başka çalışmada ise (Poirier vd., 2020) Covid-19 krizi ile ilgili haberlerin Kanada'nın ana akım medyasında nasıl çerçevelendiğinin ortaya çıkarılması yanında Fransızca ve İngilizce yayın yapan haber kuruluşları arasında çerçeveleme açısından farklılık olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırma sonunda hem Fransızca haber yapan kuruluşlarda hem de İngilizce haber yapan kuruluşlarda en fazla öne çıkan çerçevenin *sağlık krizi çerçevesi* olduğu, onu Çin salgını ve *ekonomik kriz* çerçevelerinin izlediği saptanmıştır. Bununla birlikte Fransızca haber yapan kuruluşlarda, *ekonomik kriz çerçevesi* öne çıkarken, İngilizce haber yapan kuruluşlarda ise

Çin salgını ve *toplumsal etki* çerçevelerinin daha sık yer aldığı tespit edilmiştir.

Covid-19 ile ilgili haberlerin Endonezya basınında nasıl çerçevlendiğini analiz eden bir çalışmada (Wibhisono, 2020); *problem tanımı, ahlaki değerlendirme, nedensel yorumlama ve tedavi önerisi* çerçevelerinin öne çıktığı ortaya konmuştur. Sırbistan medyası üzerine yapılan bir başka çalışmada (Milutinović, 2021) ise seçim kampanyası dönemi öncesinde Covid-19 ile ilgili haberler incelenmiştir. Yapılan analiz sonunda medyada Covid-19 ile ilgili sunulan haberlerin odağında daha çok siyasi liderler ve sağlık uzmanlarının öne çıktığı, Covid-19 hastaları ve vatandaşlara ise neredeyse hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Özellikle korunma ve önlemler konusunda siyasi yetkililerin söylemleri ile sağlık uzmanlarının söylemleri arasında ciddi bir tutarsızlığın görüldüğü çalışmada bağımsız bir medya ortamının da eksikliğine dikkat çekilmiştir.

6. Yöntem

Covid-19, gerek sağlık gerek ekonomi ve gerekse toplumsal etkileri açısından dünyada bugüne kadar görülen en önemli sağlık krizi olma niteliğine sahiptir. Dünya kamuoyunda böylesi bir önemdeki bir krizin Türk basınında nasıl sunulduğunun incelenmesi ise uluslararası alanda Türk basınının genel bir fotoğrafını ortaya koyabilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Buradan hareketle çalışmada, Covid-19 pandemisinin Türk yazılı basınında nasıl çerçevlendiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Belirtilen amaç doğrultusunda geliştirilen araştırma soruları şunlardır:

1. Covid-19 pandemi süreciyle ilgili haberler en çok hangi çerçevelerde sunulmuştur?
2. Covid-19 pandemi süreciyle ilgili haberlerin çerçevlenmesinde ideolojik duruşlarına göre gazeteler hangi çerçevelerde birbirinden nasıl ayrılmıştır?

Belirlenen araştırma sorularını yanıtlayabilmek amacıyla çalışmada örneklem olarak *Sözcü*, *Sabah*, *Hürriyet*, *Türkiye* ve *Cumhuriyet* gazeteleri seçilmiştir. Gazetelerin seçiminde tiraj rakamları ve farklı yayın grubunda olmaları temel alınmıştır. Buna göre incelemenin başladığı hafta olan 9-15 Mart 2020 itibarıyla en yüksek tiraja³ sahip ilk beş gazetenin sırasıyla *Sözcü*, *Sabah*, *Hürriyet*, *Posta* ve *Türkiye* gazetesi olduğu tespit edilmiştir. Ancak *Hürriyet* ve *Posta* gazeteleri aynı yayın grubunda (Demirören Grubu) yer aldığı için örnekleme *Posta* gazetesi yerine hem farklı bir sahiplik yapısı ve ideolojik görüşte olması hem de Türkiye’de etkin bir okur kitlesine ve gündemi belirleme gücüne sahip olması nedeniyle *Cumhuriyet* gazetesi dahil edilmiştir. Böylece, haberlerin çerçevlenmesinde sahiplik yapısı ve ideolojik görüş farklılıklarının etkisini incelemek ve bu sayede basındaki genel tabloyu daha net biçimde ortaya koyabilmek mümkün hale gelmiştir.

Çalışmada örneklemin belirlenmesinde gazeteler yanında, haberlerin gazetede sunulduğu yer ve zaman bakımından da belirli bir sınırlandırılmaya gidilmiştir. Bu kapsamda haberin sunulduğu yer bakımından gazetelerin ilk sayfalarında yer alan Covid-19 ile ilgili tüm haberler incelenmiştir. Zaman bakımından ise pandeminin ilan edildiği 12 Mart haftasının ilk günü olan 9 Mart Pazartesi gününden 5 Nisan Pazar gününe kadar toplam dört haftalık süre ile sınırlandırılmıştır.

Örneklemin belirlenmesinde yapılan sınırlandırma, aynı zamanda bu çalışmanın en temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışmada kullanılan çerçevleme analizinin, haberlerin sunum biçimlerini ortaya koyabilmesine dair sınırlılığı söz konusudur. Dolayısıyla çalışma, seçilen

3 <http://gazetetirajlari.com/HaftalikTirajlar.aspx> Erişim: 18.02.2021

örneklem araştırma evrenini temsil edebilme kapasitesi ve kullanılan veri toplama tekniğinin ölçme kabiliyetiyle sınırlıdır.

Yapılan analizde kullanılan çerçeveler belirlenirken, daha kapsayıcı olabilmesi açısından hem bu alanda yapılmış çalışmalarda belirlenen çerçevelerden hem de bu çalışmada yapılan ön analiz doğrultusunda elde edilen tespitlerden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen çerçeveler; *sonuç, belirsizlik, eylem, güvence, çatışma, yeni kanıtlar, insan ilgisi, sorumluluk yükleme, salgının seyri* ve öneri/tavsiye çerçevesidir. Bu çerçeveler içinden *sonuç, belirsizlik, eylem, güvence, çatışma* ve *yeni kanıtlar* çerçeveleri oluşturulurken Shih ve arkadaşlarının (2008) çalışmasından; *sorumluluk yükleme, insan ilgisi, salgının seyri* çerçeveleri oluşturulurken Mutua ve Ong'ong'a'nın (2020) çalışmasından yararlanılmıştır. Öneri/tavsiye çerçevesi ise Wibhisono'nun (2020) *tedavi önerisi* çerçevesi temel alınarak, çalışma kapsamında haberler üzerine yapılan ön analiz doğrultusunda oluşturulmuştur. Haberlerde çerçeveler saptanırken, haber metninde kullanılan metaforlar, stereotipler, anahtar kelimeler ve sık tekrarlanan sözcükler dikkate alınmıştır.

Sonuç çerçevesi: Salgının sonuçlarının insan hayatı, toplumsal yaşam ya da ekonomiye (maliyeti) etkisine odaklanan haberleri kapsamaktadır. Ayrıca salgının yayılmasıyla ortaya çıkan toplumsal ya da politik meseleleri ya da olayları da içermektedir.

Belirsizlik çerçevesi: Hastalığın nedenleri, tedavisi, yayılma olasılığı gibi salgının çeşitli açılardan belirsizliklerini içeren haberler bu çerçeveye dahil edilmiştir. Ayrıca hastalığın bilinmeyen bir biçimde tanımlanması, uzmanlar ya da devlet tarafından yapılan keşif ya da incelemelere ilişkin haberleri de içermektedir.

Eylem çerçevesi: Alınan tedbir ve önlemler de dahil olmak üzere hastalığı önlemeye yönelik yapılan tüm eylemleri içeren haberler bu çerçeve içinde değerlendirilmiştir.

Güvence çerçevesi: Toplumun hastalığın etkileri konusunda endişelenmemesi gerektiği fikrini içeren haberleri kapsamaktadır. Ayrıca yetkililerin hastalıkla mücadeleye hazır olduklarını ve/veya bu alandaki başarılarını vurgulayan haberler de bu çerçeve içinde yer almaktadır.

Çatışma çerçevesi: Görüş farklılıkları yanında haber kaynakları arasındaki anlaşmazlık ya da tartışmalara odaklanan haberler, çatışma çerçevesine dahil edilmiştir. Bu tartışmalar; salgının ne kadar ölümcül olabileceği, hastalığın ne kadar yayılıp insanları etkileyebileceği, yapılan eylemlerin ne kadar uygun ya da meşru olduğu konularını içermektedir.

Yeni kanıtlar çerçevesi: Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen yeni bulgulara ve/veya sonuçlara yönelik haberler yanında hastalığın yeni versiyonlarının, yeni yayılma/bulaşma yollarının keşfedilmesi, hastalığı önlemek / iyileştirmek / tedavi etmek için yeni yöntemler ya da yeni ilaçlar geliştirmek vb. ile ilgili bilgileri sunan haberler bu çerçeveye dahil edilmiştir.

İnsan ilgisi çerçevesi: Salgınla ilgili özel ve dramatik insan öyküleri yanında ünlü ya da önemli kişilere odaklanan haberleri içermektedir.

Sorumluluk yüklemesi çerçevesi: Salgının sorumlusunun belirli kişilere, kurumlara ya da ülkelere yüklendiği haberleri içermektedir.

Salgının seyri çerçevesi: Salgının Türkiye'de ve dünyada yayılma hızına, ne kadar kişiye bulaştığına

ve toplam vaka sayılarına dair haberleri içermektedir.

Öneri/tavsiye çerçevesi: Uzmanların hastalıktan korunma yollarına yönelik verdikleri tavsiye ve önerileri içeren haberleri kapsamaktadır. Ayrıca yetkililere yönelik uyarı ve tavsiyelerle ilgili haberler de bu çerçeve içinde değerlendirilmiştir.

7. Bulgular

7.1. Nicel Bulgular

Çalışmada nicel bulgular içinde ilk olarak, gazetelerde sunulan haberlerin toplamına bakıldığında 9 Mart 5 Nisan 2020 tarihleri arasında *Sözcü*, *Sabah*, *Hürriyet*, *Türkiye* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde Covid-19 ile ilgili toplam 1308 yayımlandığı tespit edilmiştir. Gazetelerde sunulan haber sayılarının birbirine yakın olduğu dağılımda 323 (%24,7) haber ile *Sabah* gazetesi ilk sırada yer alırken, 285 (%21,8) haber ile *Hürriyet* gazetesi ikinci, 261 (%20) haber ile *Türkiye* gazetesi üçüncü sırada yer almaktadır. 235 (%18) haber ile *Sözcü* dördüncü sırada yer alırken, 204 (%15,6) *Cumhuriyet* gazetesi ise son sırada yer almaktadır.

Tablo 1. Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı

	Sayı	Oran (%)
Sabah	323	24,7
Hürriyet	285	21,8
Türkiye	261	20,0
Sözcü	235	18,0
Cumhuriyet	204	15,6
Toplam	1308	100

Gazetelerde sunulan haberlerin sayfadaki konumlarına bakıldığında haberlerin yaklaşık yarısının (%45) sayfanın eteğinde yer aldığı, onu sırasıyla manşetin altında (%21,6) ve duyuru/çok küçük biçimde (%19,5) yer verilen haberlerin izlediği saptanmıştır. Manşet/sürmanşet haberlerin (%13,8) ise son sırada yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Haberin Sayfadaki Konumu

	Sayı	Oran (%)
Sayfanın Eteği	591	45,2
Manşet Altı	282	21,6
Duyuru Biçiminde / Çok Küçük	255	19,5
Manşet/Sürmanşet	180	13,8
Toplam	1308	100

Haber kaynaklarının dağılımı incelendiğinde gazetelerde sunulan haberlerin büyük çoğunluğunda (%81,2) kaynak belirtilmediği tespit edilmiştir. Gazetelerin kendi muhabirleri tarafından yapılan haberlerin oran (%18,2) olarak ikinci sırada yer aldığı çalışmada, en az başvurulan haber kaynaklarının ise uluslararası ajanslar olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Haberde Kullanılan Kaynaklar

	Sayı	Oran (%)
Kaynağı Belirsiz	1062	81,2
Kendi Muhabiri	238	18,2
Ulusal Ajanslar	6	0,5
Uluslararası Ajanslar	2	0,2
Toplam	1308	100

Haber kaynaklarının gazetelere göre dağılımı incelendiğinde Tablo 4'te görüldüğü gibi kendi muhabiri tarafından yapılan haberlerde *Hürriyet* gazetesi 78 haberle ilk sırada yer alırken, *Cumhuriyet* gazetesi 69 haberle ikinci sırada yer almaktadır. *Sözcü* (33), *Türkiye* (32) ve *Sabah* (27) gazetelerinin kendi muhabirleri tarafından yapılan haber sayılarının ise birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Tabloda dikkat çeken nokta, kaynağı belirsiz haberlerde *Sabah* gazetesinin 295 haberle ilk sırada yer alırken, kendi muhabiri tarafından yapılan haberlerde ise 27 haberle son sırada yer almasıdır.

Tablo 4. Haber Kaynaklarının Gazetelere Göre Dağılımı

	Kendi Muhabiri	Ulusal Ajanslar	Uluslararası Ajanslar	Kaynağı Belirsiz
Sözcü	33	0	0	202
Sabah	27	1	0	295
Hürriyet	78	4	2	201
Türkiye	32	0	0	229
Cumhuriyet	69	0	0	135
Toplam	238	4	2	1062

Haberin odağında bulunan kişilerin haberlerdeki dağılımı incelendiğinde, haberlerin yaklaşık yarısında (612 haber) Sağlık Bakanı'nın da içinde bulunduğu hükümet yetkililerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Haberin odağında yer alan kişilerin dağılımında hükümet yetkililerini yabancı ülkelerin siyasi liderleri (264 haber), Türkiye'de bulunan uzmanlar (160 haber) ve vatandaşlar (112 haber) takip etmektedir. Haberlerin odağında en az yer alanlar ise Muhalefet partileri / liderleri (48 haber), ekonomistler/ iş insanları / esnaf grupları (23 haber) ve Covid-19 hastalarıdır (5 haber). Haberlerin odağında yer alan kişilere ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, haberlerin odağında uzmanlar ve siyasiler öne çıkarken, Covidli hastaların ise haberlerin odağında çok az yer aldığı saptanmıştır. Söz konusu bulgu, Milutinović'in (2021) çalışmasından elde ettiği bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Tablo 5. Haberin Odağında Yer Alan Kişiler

	Sayı	Oran (%)
Hükümet Yetkilileri	612	46,8
Yabancı Siyasiler/ Uzmanlar	264	20,2
Uzmanlar	160	12,2
Vatandaşlar	112	8,6
Sanatçılar/Sporcular/Ünlüler	84	6,4
Muhalefet / Diğer Siyasi Partiler	48	3,7
Ekonomistler/ İş İnsanları /Esnaf	23	1,8
Covidli Hastalar	5	0,4
Toplam	1308	100

Haberin odağında yer alan kişilerin gazetelere göre dağılımına bakıldığında Tablo 6'da görüldüğü gibi en büyük farklılık, hükümet yetkilileri ve muhalefet partisi/diğer partilerin dağılımında ortaya çıkmaktadır. Buna göre hükümet yetkililerinin haberin odağında en fazla yer aldığı gazeteler *Türkiye* (143 haber) ve *Sabah* (140 haber) gazetesi olurken; en az yer aldığı gazeteler ise *Sözcü* (119 haber) ve *Cumhuriyet* (76 haber) gazeteleri olmuştur. Diğer taraftan muhalefet ve diğer partilerin haberin odağında en fazla yer aldığı gazeteler *Sözcü* (23 haber) ve *Cumhuriyet* (15) iken; *Sabah* (1 haber) ve *Türkiye* (0) gazetelerinde ise muhalefet/diğer partilere neredeyse hiç yer verilmemiştir. *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin haberlerin odağında muhalefet ve diğer partilere daha fazla yer vermesini muhalif çizgiye sahip olmalarıyla açıklamak mümkündür. Benzer şekilde milliyetçi muhafazakar çizgide bulunan *Türkiye* gazetesi ve hükümete yakın çizgide bulunan *Sabah* gazetesinin muhalefet ve diğer partilere haberin odağında pek yer vermemeleri de sahip oldukları ideolojik duruş ile ilgilidir. Dolayısıyla haberin odağında yer alan kişilere ilişkin elde edilen bu iki bulgu, gazetelerin siyasi ve ideolojik duruşlarının haberlerin odağında yer verilen kişilerin haberlerdeki dağılımını etkilediğini göstermektedir.

Tablo 6. Haber Odağında Yer Alan Kişilerin Gazetelere Göre Dağılımı

	Sözcü	Sabah	Hürriyet	Türkiye	Cumhuriyet
Uzmanlar	21	24	58	22	35
Hükümet Yetkilileri	119	140	124	143	76
Muhalefet / Diğer Siyasi Partiler	23	1	9	0	15
Covidli Hastalar	1	1	2	0	1
Yabancı Siyasiler/ Uzmanlar	36	107	39	46	36
Vatandaşlar	18	14	23	27	30
Sanatçılar/Sporcular/Ünlüler	8	25	26	18	7
Ekonomistler/ İş İnsanları /Esnaf	9	1	4	5	4
Toplam	235	323	285	261	204

Haberde kullanılan başlık türlerine bakıldığında en fazla kullanılan başlık türünün 1157 haber ile betimleyici başlık olduğu, onu 140 haber ile alıntı başlıkların izlediği tespit edilmiştir. En az tercih edilen başlık türünün ise 11 haber ile yorum başlık olduğu saptanmıştır. Buna göre haberlerin, kullanılan başlıkların türleri bakımından büyük ölçüde nötr biçimde sunulduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 7. Haberde Kullanılan Başlık Türü

	Sayı	Oran (%)
Betimleyici	1157	88,5
Alıntı	140	10,7
Yorum	11	0,8
Toplam	1308	100

Haberlerde kullanılan başlıkların gazetelere göre dağılımı incelendiğinde, alıntı başlıklara en fazla *Sabah* gazetesinde (53 haber) yer verilirken, en az yer veren gazetenin *Cumhuriyet* (13 haber) olduğu saptanmıştır. Genellikle hükümet yetkililerinin söylediği sözleri içeren alıntı başlıkların *Sabah* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde bu şekilde farklılaşmasını, gazetelerin sahip olduğu ideolojik çizginin farklılığıyla açıklamak mümkündür. Bununla birlikte başlık türlerinin gazetelere göre dağılımından elde edilen bulgu, haberin odağında yer alan aktörlerin dağılımıyla da tutarlılık göstermektedir. Buna göre Tablo 6'da görüldüğü gibi hükümet yetkililerine haberin odağında en az yer veren gazete *Cumhuriyet* iken, en fazla yer veren gazetelerden biri ise *Sabah* gazetesidir.

Tablo 8. Haberde Kullanılan Başlık Türlerinin Gazetelere Göre Dağılımı

	Betimleyici	Alıntı	Yorum
Sözcü	203	28	4
Sabah	269	53	1
Hürriyet	260	23	2
Türkiye	236	23	2
Cumhuriyet	189	13	2
Toplam	1157	140	11

Çalışmanın temel konusunu oluşturan haberlerde kullanılan çerçevelerin dağılımına bakıldığında, Tablo 9’da görüldüğü gibi topluma güven verici mesajların bulunduğu haberlerin dahil edildiği *güvence* çerçevesi, 230 haberle (%17,6) ilk sırada yer almaktadır. Çerçevelerin dağılımında *güvence* çerçevesini 212 haberle (%16,2) hükümetin salgın sürecinde yapılması gerekenleri yeterince yapmadığını ve ortaya çıkan sonuçlardan sorumlu olduğunu vurgulayan haberleri içeren *sorumluluk yükleme/suçlama* çerçevesi izlemektedir. Salgının yayılmasını önlemek amacıyla alınan tedbirlerle ilgili haberlerin dahil edildiği *eylem çerçevesi* ise 206 haber (%15,7) ile üçüncü sırada yer almaktadır. Salgının Türkiye ve dünyada yayılma hızı yanında vaka ve ölüm sayılarının verildiği haberleri içeren *salgının seyri çerçevesi* 179 haberle (%13,7) dördüncü sırada yer alırken, salgının toplumsal yaşam ve ekonomi üzerinde neden olduğu sonuçlarla ilgili haberleri kapsayan *sonuç çerçevesi* 158 haberle (%12,1) beşinci sırada yer almaktadır. Salgından korunmak için uzmanlar ve yetkililer tarafından verilen tavsiye ve bilgilendirmelerle ilgili haberlerin dahil edildiği *tavsiye/bilgilendirme çerçevesi* 179 haberle (%11,3) altıncı sırada bulunurken, bu çerçeveyi 129 haberle (%9,9) olayın insani boyutunu öne çıkaran haberlerin yanı sıra önemli ya da ünlü kişilerin konu edildiği haberleri içeren *insan ilgisi çerçevesi* takip etmektedir. Dağılımda salgına ilişkin yeni bulgular, aşı ve ilaçlarla ilgili gelişmeleri içeren haberlerin dahil edildiği *yeni kanıtlar çerçevesinin* 35 haberle sekizinci sırada yer aldığı çalışmada, karşıt görüşlerle ilgili haberleri içeren *çatışma çerçevesi* (8 haber %0,6) ve salgına dair belirsizliği vurgulayan haberleri içeren *belirsizlik çerçevesi* (3 haber %0,2) ise en az rastlanan haber çerçeveleri olmuştur. Haber çerçevelerine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, özellikle *sorumluluk yükleme, sonuç ve salgının seyri* çerçevelerinin dağılımı bu alanda yapılan diğer çalışmalardan (Mutua ve Ong’ong’a, 2020; Poirier vd., 2020; Wibhisono, 2020) elde edilen bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Elde edilen bulgular ayrıca, Shih ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan çalışmada öne çıkan *eylem* ve *sonuç* çerçeveleri yanında son sıralarda yer alan *belirsizlik, yeni kanıtlar* ve *çatışma* çerçevelerine yönelik bulgularla da paralellik göstermektedir. Öte yandan bu çalışmada ilk sıradaki *güvence* çerçevesine yönelik bulgu ise diğer çalışmalarda (Shih vd., 2008; Mutua ve Ong’ong’a, 2020; Poirier vd., 2020; Wibhisono, 2020) elde edilen bulgulardan büyük ölçüde farklılaşmaktadır.

Tablo 9. Haberlerde Kullanılan Çerçeveler

	Sayı	Oran (%)
Güvence	230	17,6
Sorumluluk Yükleme / Suçlama	212	16,2
Eylem	206	15,7
Salgının Seyri	179	13,7
Sonuç	158	12,1
Tavsiye/Bilgilendirme	148	11,3
İnsan İlgisi	129	9,9

Yeni Kanıtlar	35	2,7
Çatışma	8	0,6
Belirsizlik	3	0,2
Toplam	1308	100

Haberlerde kullanılan çerçevelerin incelenen gazetelere göre dağılımına bakıldığında gazetelerin kullandıkları çerçeveler arasındaki en büyük ayrışmanın *sorumluluk yükleme/suçlama* ile *güvence* çerçevesinde olduğu görülmektedir. Buna göre Tablo 10'da görüldüğü gibi *suçlama/sorumluluk yükleme* çerçevesine en fazla yer veren gazeteler, muhalif bir çizgide bulunan *Sözcü* (91 haber) ve *Cumhuriyet* (83) iken; en az yer veren gazeteler ise milliyetçi muhafazakar bir çizgide bulunan *Türkiye* (12 haber) gazetesi ve hükümete yakın bir çizgide bulunan *Sabah* (13 haber) gazetesidir. Diğer taraftan çerçevelerin gazetelere göre dağılımında *güvence* çerçevesine en fazla yer veren gazeteler *Sabah* (102 haber) ve *Türkiye* (61 haber) gazetesi iken, en az yer veren gazeteler *Sözcü* (15 haber) ve *Cumhuriyet* (6 haber) gazetesidir. Ayrıca hükümetin salgınla ilgili aldığı önlemleri içeren *eylem* çerçevesine en fazla *Türkiye* (55 haber) ve *Sabah* (50 haber) gazetelerinde yer verilirken, en az yer veren gazetelerin ise *Sözcü* (29 haber) ve *Cumhuriyet* (23 haber) olduğu tespit edilmiştir. Çerçevelerin gazetelerde dağılımına yönelik olarak elde edilen bu iki bulgu değerlendirildiğinde gazetelerin sahip olduğu ideolojik çizginin haberlerin çerçeveselenmesinde etkili bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmada bununla birlikte, *sorumluluk yükleme/suçlama* ile *güvence* çerçeveleri dışındaki diğer çerçevelerin gazetelere göre dağılımında ise büyük ölçüde bir benzerlik söz konusudur. Haber sunumunda gazetelerin tercih ettiği çerçevelerdeki benzerliği, Covid-19 pandemisinin politik nitelikten uzak bir sorun olmasıyla açıklamak mümkündür. Çerçevelerin dağılımında görülen benzerliğin diğer nedenleri içinde gazetelerin tümünde hakim olan habercilik kriterleri ve ticari bakımdan benzer kaygılara sahip olmaları yer almaktadır.

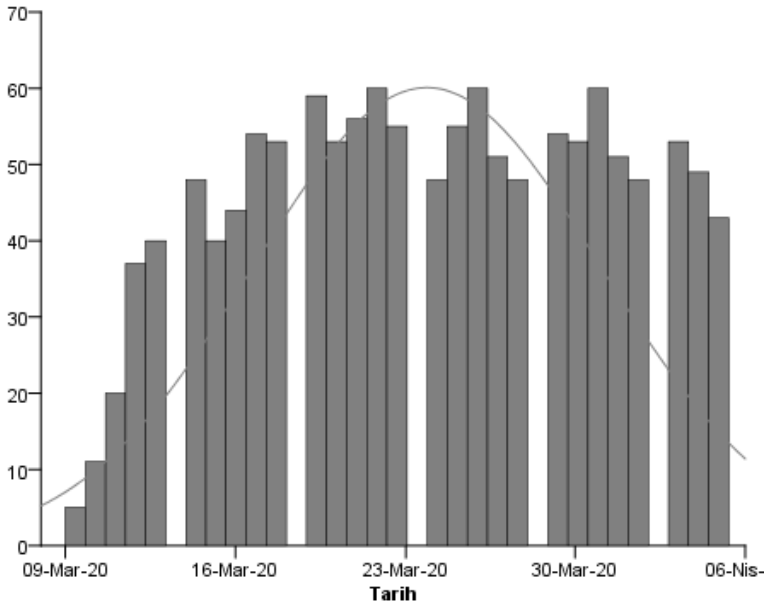
Tablo 10. Haberlerde Kullanılan Çerçevelerin Gazetelere Göre Dağılımı

	Sözcü	Sabah	Hürriyet	Türkiye	Cumhuriyet
Sonuç	29	21	34	37	37
Belirsizlik	0	1	1	0	1
Eylem	29	50	49	55	23
Güvence	15	102	46	61	6
Çatışma	2	1	2	2	1
Yeni Kanıtlar	2	8	17	7	1
Sorumluluk Yükleme / Suçlama	91	13	13	12	83
İnsan İlgisi	25	25	39	32	8
Salgının Seyri	30	73	29	32	15
Tavsiye/Bilgilendirme	12	29	55	23	29
Toplam	235	323	285	261	204

Çalışmada son olarak, Covid-19 ile ilgili haberlerin tarihlere göre değişimi incelenmiştir. Buna göre Tablo 11'de görüldüğü gibi incelemenin başladığı 9 Mart'tan itibaren Covid-19 ile ilgili haber sayılarının arttığı, haber sayılarındaki artış hızının dünya genelinde pandemi ilan edildiği 11 Mart'tan itibaren büyük bir ivme kazandığı görülmektedir. Haberlerin artış hızındaki bu ivmeyi, basın tüm ilgisinin küresel pandeminin ilanıyla birlikte bu konuya yoğunlaştırmasıyla açıklamak mümkündür. Bununla birlikte genel olarak haber sayılarının belirli bir seviyenin altına düşmediği görülmektedir. Bu durum, incelenen dönem boyunca sorunun basın gündemindeki önemini koruduğunu göstermektedir. Haber sayılarının tarihlere göre değişimini, Downs'un (1972) ortaya koyduğu medyada sunulan bir soruna

yönelik dikkat düzeyindeki iniş çıkışları vurgulayan “soruna ilgi döngüsü” ile de açıklamak mümkündür. Buna göre pandemi ilanından önceki dönem, soruna ilgi döngüsü içinde sorunun ciddiyetine henüz varılmadığı ve medyanın ilgisinin oldukça düşük olduğu ilk aşamaya denk gelmektedir. Haber sayılarının artmaya başladığı dönem, sorunun keşfedildiği ikinci aşamaya; haber sayılarının en üst noktaya ulaştığı dönem ise sorunun çözümü için gereken maliyetin tahminlerinin ötesinde olduğunun ortaya çıktığı üçüncü aşamaya karşılık gelmektedir. Haberlerde sayısal bakımdan belirgin bir düşüşün görülmemesi ise soruna ilginin azaldığı dördüncü aşama ile sorunun başka sorunlarla yer değiştirdiği son aşamaya henüz gelinmediğini göstermektedir.

Tablo 11. Tarihler Göre Haber Sayılarındaki Değişim

7.2. Nitel Bulgular

Nitel bulgular içinde incelenen gazetelerde sunulan haberlerde kullanılan dil ve metaforlar yanında çalışmada belirlenen çerçevelere dahil edilen haber örneklerine yer verilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen haberlerde kullanılan dil ve metaforlar bakımından savaş, panik ve kaosa dair ifadelerin öne çıktığı tespit edilmiştir. Özellikle haber başlıklarında öne çıkan bu kelimelerin geçtiği örnekler, “Korona Kuşatması” (Sözcü, 09.03.2020), “Dünya aşı için seferber oldu” (Türkiye, 12.03.2020), “Diren Türkiye” (Cumhuriyet, 13.03.2020), “Beyaz Sarayda Virüs Alarmı” (Cumhuriyet, 14.03.2020), “Koronayı yakında alt ederiz” (Hürriyet, 16.03.2020), “Avrupa panikte” (Türkiye, 16.03.2020), “Ekonomiye kalkan paketi” (Sabah, 17.03.2020), “Dünyada alarm: Ülkeler sınırları kapattı” (Türkiye, 17.03.2020) şeklindedir. Örneklerde de görüldüğü gibi “kuşatma”, “kalkan” “seferberlik”, “alt etmek”, “alarm” ve “panik” gibi kelimeler savaş, panik ve kaosu çağrıştıran ifadelerdir. Söz konusu bulgu, Twitter’da Covid-19 ile ilgili içeriklere yönelik yapılan çalışmada (Wicke ve Bolognesi, 2020) elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir.

Nitel bulgular içinde ayrıca çalışma kapsamında belirlenen *sonuç*, *belirsizlik*, *eylem*, *güvence*, *çatışma*, *yeni kanıtlar*, *insan ilgisi*, *sorumluluk yükleme*, *salgının seyri* ve *öneri/tavsiye* çerçevelerine yönelik haber örnekleri yer almaktadır.

Sonuç çerçevesine yönelik haberler: Özellikle pandeminin toplumsal ve ekonomik yaşam üzerinde

yarattığı sonuçlara odaklanan sonuç çerçevesi içindeki haber örnekleri arasında; “Koronavirüs 60 milyonluk İtalya’yı hayalet ülkeye çevirdi” (Hürriyet, 11.03.2020), “Virüs ciroyu yedi” (Cumhuriyet, 12.03.2020), “Piyasaları virüs vurdu” (Sözcü, 13.03.2020), “Koronavirüs dünyayı eve hapsetti” (Türkiye, 11.03.2020), “Tüm okullar tatil, maçlar seyircisiz” (Sabah, 13.03.2020) başlıklı haberler yer almaktadır.

Belirsizlik çerçevesine yönelik haberler: Çalışmada en az rastlanan belirsizlik çerçevesine yönelik haberlere örnek olarak, “Ligler için tarih verilemez” (Sabah, 23.03.2020), “Bu iş ne zaman bitecek?” (Hürriyet, 25.03.2020) ve “Tanımadığımız bir dünyaya doğru ilerliyoruz” (03.04.2020) başlıklı haberleri göstermek mümkündür.

Eylem çerçevesine yönelik haberler: Eylem çerçevesine dahil edilen haber örnekleri içinde; “Meclis dezenfekte edildi” (Hürriyet, 14.03.2020), “Dört bir yanda temizlik ve iptaller” (Cumhuriyet, 15.03.2020), “Evden çalışma resmen devrede” (Sabah, 17.03.2020), “Olağanüstü önlemler” (Sözcü, 17.03.2020), “Tahliyeler tamam” (Türkiye, 19.03.2020), “İngiltere’de önlemler arttırıldı” (Cumhuriyet, 22.03.2020), “Berberler kapatıldı, restoranlara düzenleme” (Sözcü, 22.03.2020) başlıklı haberler yer almaktadır.

Güvence çerçevesine yönelik haberler: Toplumda panik havasını azaltmaya, sosyal ve ekonomik bakımdan topluma güvence vermeye dair haberleri içeren güvence çerçevesine yönelik örnekler içinde; “İtalya 10 milyar Avroluk mali paket açıkladı” (Cumhuriyet, 11.03.2020), “Kirli bilgiye kanmayın her şey kontrol altında” (Sabah, 12.03.2020), “Endişeye gerek yok” (Türkiye, 12.03.2020), “Türkiye’yi makarnaya boğarız” (Hürriyet, 15.03.2020), “Gerekli ekonomik destek sağlanacak” (Sözcü, 15.03.2020), “En az iki yıl yetecek bakliyat stokumuz var” (Türkiye, 15.03.2020), “Ekonomiye kalkan paketi” (Sabah, 17.03.2020) başlıklı haberler yer almaktadır.

Çatışma çerçevesine yönelik haberler: Örneğine en az rastlanan çatışma çerçevesine örnek olarak; “Virüs salgını komplo mu? (Türkiye, 23.03.2020) ve “Olmadı Mehmet” (Hürriyet, 16.03.2020) başlıklı haberleri göstermek mümkündür.

Yeni kanıtlar çerçevesine yönelik haberler: Virüsün ortaya çıkış nedeni, etkileri ve tedavisine yönelik yeni gelişmelere dair haberleri içeren yeni kanıtlar çerçevesine yönelik haber örnekleri içinde; “Hani sıcakta yaşamazdı?” (Türkiye, 16.03.2020), “Virüs plastikte 3 gün yaşıyor” (Hürriyet, 19.03.2020), “Dünyaya umut olan iki ilaç” (Sabah, 19.03.2020), “Yeni belirti pembe göz” (Hürriyet, 30.03.2020), “Rusya: İlacı bulduk” (Sabah, 29.03.2020) başlıklı haberler yer almaktadır.

İnsan ilgisi çerçevesine yönelik haberler: Sıra dışı ya da dramatik öykülerin yanında ünlülerin konu edildiği insan ilgisi çerçevesine yönelik haberlere örnek olarak; “Karantina için ada aldı” (Türkiye, 14.03.2020), “Karantinaya karşı balkon müziği” (Hürriyet, 15.03.2020), “İran’da 3 yaşındaki çocuk korona kurbanı” (Sözcü, 15.03.2020), “95 yaşındaki kurtuldu, 18 yaşındaki hayatını kaybetti” (Sözcü, 24.03.2020) başlıklı haberleri göstermek mümkündür.

Sorumluluk yükleme/suçlama çerçevesine yönelik haberler: Sorumluluk yükleme/suçlama çerçevesine dahil edilen haber örnekleri içinde; “Çin’den ABD’ye suçlama” (Sabah, 14.03.2020), “Karantinada ilk gün acemiliği” (Sözcü, 17.03.2020), “Eğitimde kayıp yıl” (Cumhuriyet, 17.03.2020), “Onlara niçin yasak yok?” (Türkiye, 18.03.2020), “Testten kaldık” (Cumhuriyet, 19.03.2020), “Gerçekleri gizlemeyin” (Sözcü, 21.03.2020) başlıklı haberler yer almaktadır.

Salgının seyri çerçevesine yönelik haberler: Salgının seyri çerçevesi içinde; “Dünyanın OHAL’i: Ölü sayısı 6 bine dayandı” (Cumhuriyet, 16.03.2020), “Dünyada bir günde 18 bin 717 yeni vaka, 1059 ölüm” (Sabah, 17.03.2020), “Türkiye’de hasta sayısı 47’e çıktı” (Hürriyet, 17.03.2020), “ABD’de salgın 59 eyalete yayıldı” (Sabah, 19.03.2020), “Türkiye’de can kaybı 9’a yükseldi” (Sözcü, 21.03.2020) başlıklı haberleri örnek göstermek mümkündür.

Öneri/tavsiye çerçevesine yönelik haberler: Virüse karşı yapılması gerekenlerle ilgili öneri ve tavsiyeleri içeren öneri/tavsiye çerçevesine yönelik haber içinde örnekleri; “En ufak şüphede neler yapılmalı” (Hürriyet, 15.03.2020), “Bilim açıkladı doğrular, yanlışlar” (Cumhuriyet, 15.03.2020), “Paketli ürünü evde yıkayın” (Hürriyet, 20.03.2020), “Virüslere karşı havayı temizleyin” (Türkiye, 18.03.2020), “Virüse karşı 7 önlem” (Sözcü, 28.03.2020) başlıklı haberler yer almaktadır.

Sonuç

Yapılan çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, incelenen gazetelerin Covid-19 pandemi süreciyle ilgili haber sunumlarında haber dili ve kullanılan kelimeler bakımından savaş ile ilgili ifadelerin tercih edildiği saptanmıştır. Bunun yanında haberlerde kullanılan çerçevelerin dağılımı bakımından *güvence*, *sorumluluk yükleme*, *eylem* ve *sonuç* çerçevelerinin öne çıktığı, *çatışma*, *belirsizlik* ve *yeni kanıtlar* çerçevelerinin ise oldukça az haberde kullanıldığı görülmüştür. Böylece çalışmada belirlenen araştırma sorularından ilki yanıtlanmıştır. Çerçevelerin dağılımına yönelik bulgular, bu alanda yapılan diğer çalışmalardan (Shih vd., 2008; Mutua ve Ong’ong’a, 2020; Poirier vd., 2020; Wibhisono, 2020) elde edilen bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Öte yandan çerçevelerin dağılımında ortaya çıkan durumu, çalışmada incelenen dönemin salgının başlangıç aşaması olması ve buna bağlı olarak *belirsizlik*, *çatışma* ve *yeni kanıtlara* yönelik tartışmaların henüz gündeme gelmemesiyle açıklamak mümkündür.

Covid-19 pandemi süreciyle ilgili haberlerin sunumunda tercih edilen haber çerçevelerinin gazetelere göre dağılımında genel olarak benzerliğin hakim olduğu görülmüştür. Söz konusu benzerliğin nedenlerinden ilki, Covid-19 gibi tüm toplumu ilgilendiren ve aynı zamanda politik açıdan ziyade toplumsal açıdan öne çıkan bir sorunda gazetelerin benzer bir duruş sergilemeleridir. İkincisi, incelenen tüm gazetelerde hakim olan habercilik değerleri ve kriterleridir. Habercilik değerleri ve gazetecilik pratikleri açısından herhangi bir gazetenin Covid-19 gibi önemli bir olayı görmezden gelmesi ve topluma aktarmaması söz konusu değildir. Üçüncü neden ise ticari bakımdan gazetelerin benzer kaygılara sahip olmasıdır. Çerçevelerin gazetelere göre dağılımında tespit edilen benzerliğe yönelik bulgular, bu alanda yapılan diğer çalışmalarla (Kılıç, 2011; Mutua ve Ong’ong’a, 2020; Poirier vd., 2020; Wibhisono, 2020) paralellik göstermektedir.

Çalışmada gazetelerin tercih ettiği çerçevelerin dağılımında görülen benzerlikler yanında farklılıklara rastlanmış, en önemli farklılık *güvence* ve *sorumluluk yükleme* çerçevelerinde ortaya çıkmıştır. Haberlerinde *sorumluluk yükleme* çerçevesine en fazla yer veren gazeteler, muhalif bir çizgide bulunan *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazeteleri olurken; *güvence* ve *eylem* çerçevelerine en fazla yer veren gazeteler milliyetçi muhafazakar bir çizgide bulunan *Türkiye* ve hükümete yakın bir çizgide bulunan *Sabah* gazetesi olmuştur.

Haberin odağında yer alan kişilerin dağılımında siyasiler ve uzmanlar öne çıkarken, en az yer alan kişilerin Covidli hastalar olduğu saptanmıştır. Söz konusu bulgu, bu alanda yapılan bir çalışmada

(Milutinović, 2021) elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte haberin odağında yer alan aktörlerin gazetelere göre dağılımında farklılıklara rastlanmıştır. Buna göre hükümet yetkililerinin en fazla yer aldığı gazeteler, *Türkiye* ve *Sabah* gazetesi iken, en az yer aldığı gazeteler ise *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazeteleri olmuştur. Öte yandan haberin odağında muhalefet ve diğer partilere en fazla *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde yer verilirken, *Sabah* ve *Türkiye* gazetelerinde muhalefet ve diğer partilere neredeyse hiç yer verilmemiştir.

Çerçevelerin ve haberin odağında yer verilen aktörlerin gazetelere göre dağılımına yönelik elde edilen bu iki bulgu değerlendirildiğinde gazetelerin sahip olduğu ideolojik çizginin haberlerin sunumu ve çerçevesinde etkili bir faktör olduğu ortaya konmuştur. Böylece çalışma kapsamında oluşturulan ikinci araştırma sorusuna yanıt bulunmuştur. Bununla birlikte çalışmanın sınırlılıklarından hareketle, Covid-19 pandemisi gibi çok geniş bir zaman dilimine yayılan bir soruna yönelik gelecekte yapılacak çalışmalarda, aralıklı ancak geniş bir zaman dilimini kapsayan örneklem tercihinde bulunulması, daha kapsamlı bulguların elde edilebilmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ardevol, A. (2015). Framing Theory In Communication Research in Spain. Origins, Development and Current Situation. *Revista Latina de Communication*, 70, 423-450.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution and epistemology*. Chicago: Chicago University Press.
- Berinsky, A. J. ve Kinder, D. R. (2006). Making Sense of Issues Through Media Frames: Understanding the Kosovo Crisis. *The Journal of Politics*, 68 (3), 640-656.
- Chong, D., & Druckman, J. N. (2007). Framing Theory. *Annual Review Political*, 10, 103-126.
- Downs, A. (1972). Up and down with ecology-The "issue-attention cycle." *The Public Interest*, 28, 38-51.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 4(43), 51-58.
- Foerstel, L. (2007). *Medya ve Savaş Yalanlar*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Gamson, W. A. ve Modigliani, A. (1989). Media discourse and public opinion on nuclear power: a constructionist approach. *American Journal of Sociology*, 95(1), 1-37.
- Gamson, W. A. (1989). News as Framing: Comments on Graber. *American Behavioral Scientist*, 33(2), 157-161.
- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: an essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- İnce, D. (2014). *Televizyon Haberlerinde Gerçekliğin İnşası ve Garbiyatçılık Sorunsalı: Trt Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, S. (2011). Tekel Eylemi Haberlerinde Çerçeveleme: Türk Yazılı Basını Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 1-32.
- McLeod, D. M., Kosicki, G. M. ve McLeod, J. M. (2002) Resurveying the Boundaries of Political Communications Effects. J. Byrant ve D. Zillman Mahwah (Ed.), *Media Effects: Advances in Theory and Research*, (s.215-267) içinde. Mahwah, London, New Jersey: Lawrence Erlbaum Publishers
- McQuail, D., & Windahl, S. (2005). *Kitle İletişim Çalışmalarında İletişim Modelleri*. Ankara: İmge Yayınları.
- Milutinović, I. (2021). Media framing of COVID-19 pandemic in the transitional regime of Serbia: Exploring discourses

and strategies. *Media, Culture & Society*, 1–17. <https://doi.org/10.1177/0163443720986003>

Mutua, S. N., ve Ong'ong'a, D. O. (2020). Online News Media Framing of COVID-19 Pandemic: Probing the Initial Phases of the Disease Outbreak in International Media. *European Journal of Interactive Multimedia and Education*, 1(2), 1-8.

Nisbet, M .C., Brossard, D., & Kroepsch, A. (2003). Framing science: The stem cell controversy in an age of press/politics. *Harvard International Journal of Press/Politics*, 8(2), 36–70.

Özarlan, H. (2007). Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevelerinin İzler Kitle Düşünceleri Üzerindeki Etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kuramları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Pan, Z., ve Kosicki, G. M. (1993). Framing Analysis: An Approach to News Discourse. *Political Communication*, 10, 55-75.

Poirier, W., Ouellet, C., Rancourt, M. A., Béchar, J. ve Dufresne, Y. (2020). (Un)Covering the COVID-19 Pandemic: Framing Analysis of the Crisis in Canada. *Canadian Journal of Political Science*, 53, 365–371.

Scheufele, D. A. ve Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*, 57 (1), 9-20.

Shih, T. J., Wijaya, R. ve Brossard, D. (2008). Media Coverage of Public Health Epidemics: Linking Framing and Issue Attention Cycle Toward an Integrated Theory of Print News Coverage of Epidemics. *Mass Communication & Society*, 11, 141–160

Tewksbury, D. ve Scheufele, D. A. (2009). News Framing Theory and Research. J. Bryant ve M. B. Oliver (Ed.), *Media Effect Advances in Theory and Research* (s.17-33) içinde, New York and London: Routledge.

Tokgöz, O. (2015). *İletişim Kuramlarına Anlam Vermek Başlangıcından Günümüze Anglo-Amerikan İletişim Kuramı*. Ankara: İmge Yayınları.

Wallis, P. ve Nerlich B. (2005). Disease metaphors in new epidemics: the UK media framing of the 2003 SARS epidemic. *Social Science & Medicine*, 60 (2), 629–639.

Wibisono, I. G. L. A. K. (2020). Framing Analysis of the Kompas' COVID-19 Coverage: January 2020 Edition. *Jurnal ASPIKOM*, 5(2), 219-231.

Wicke P, ve Bolognesi M. M. (2020). Framing COVID-19: How we conceptualize and discuss the pandemic on Twitter. *PLOS ONE*, 15(9), 1-24.

Extended Abstract

Purpose of Research

Covid-19 is the most important health crisis in the history of the world based on its impact on health, economy, and society. An academic paper on the presentation of such a great crisis by the Turkish press is of great importance to introduce a picture of the Turkish press in the international area. Based on this idea, this study aims to reveal how the Covid-19 pandemic was framed in the Turkish print press.

Research Questions

1. Which frames were most frequently used in the presentation of the news about the Covid-19 pandemic process?
2. How did the newspapers' frames of the news of the Covid-19 pandemic differ depending on the newspapers' ideological stances?

Literature Review

The framing theory claims that media, especially the news, tells people what they should think of regarding certain issues. According to the framing theory, the main function of the frames is to define certain events in a particular way, and to link these events together by forming connections between them (Özçetin, 2018, p.117). Entman, who studied framing theory in greater detail, defined the concept as "choosing one aspect of the perceived reality and making it more visible in a communicative text, therefore participating in defining a particular problem on a given issue, commenting on its causes and effects, making moral evaluations, and/or offering a solution" (1993, p.52).

Framing is considered to be a strategy to create and process news discourse in terms of journalism (Pan and Kosicki, 1993, p.57). As a framing tool, news constructs reality on the societal basis, fulfils the functions of explaining, legitimizing, confirming, and reconstructing the symbolic universe of everyday life. In this respect, through mutual language, the news creates a world that is regarded as certain, and that isn't really questioned. By not showing anything outside of the picture that is constructed as reality, this world ideologically exhibits a structure which cuts through power/governance relations vertically (İnce, 2014, p.66).

Methodology

Sözcü, *Sabah*, *Hürriyet*, *Türkiye* and *Cumhuriyet* newspapers were chosen as the sample of the research in order to answer the research questions. The choice of these newspapers was based on their circulation, and the fact that they belong to different publishing groups. The sample was also limited to the placement and timing of the news within the newspapers. Accordingly, all front page news about Covid-19 were evaluated. And the time period was limited to the issues of the four weeks from Monday, March 9th until Sunday, April 5th. Therefore, the research was limited in its capacity to represent the chosen sample of research and the measuring capacity of the data gathering technique.

Results and Conclusion

Based on the findings of the research, it was identified that the news language and the choice of words in the reporting of the Covid-19 pandemic process in the analysed newspapers used expressions relating to war. Moreover, the distribution of the frames of *reassurance*, *attribution of responsibility*, *action* and *consequence* came to the fore, while the frames of *conflict*, *uncertainty* and *new evidence* were used in fewer reports. Therefore, the first research question was answered. The findings about the distribution of frames bear a resemblance to the findings of other studies in this field (Shih et al., 2008; Mutua and Ong'ong'a, 2020; Poirier et al., 2020; Wibhisono, 2020).

Based on the preferred news frames' distribution within the newspapers, it can be observed that there was a generally prevailing similarity. The findings, which point to this similarity in the distribution of frames according to newspaper, parallels other research in this area (Kılıç, 2011; Mutua and Ong'ong'a, 2020; Poirier et al., 2020; Wibhisono, 2020). The most important distinction in this respect emerged in the frames of safety and liability. *Sözcü* and *Cumhuriyet*, which oppose the government, included the liability frame the most; while safety and action were predominant in nationalist conservative *Türkiye*, and government-supporter *Sabah*.

While politicians and experts stand out as the focus of the news, it was concluded that the Covid-19 patients and citizens were the least represented. Regarding the distribution of the actors in focus according to the newspapers, it was observed that government officials appeared in *Türkiye* and *Sabah* the most; while they did not include the opposition or other parties. On the other hand, the opposition and other parties appeared in *Sözcü* and *Cumhuriyet* the most; while the government officials were the least mentioned in these newspapers. The evaluation of the distribution of frames and actors in the focus of the news according to newspaper revealed that the ideological stance of the newspaper was effective in the presentation and framing of the news. However, for the future studies which aim to include a long term problem such as the Covid-19 pandemic, choosing an intermittent and wider time sample will provide more comprehensive findings.